

A FIDESZ és „az értelmiség”

(Nem válaszcikk.)

dr. Kövér László

Az utóbbi hetekben, hónapokban egyre sürűbben hangzik el (hol sommásan, hol cizelláltan), hogy valami baj van a FIDESZ „értelmiségpolitikájával” (ha van neki olyan egyáltalán), nem felhőtlen, mi több, néha egyenesen konfliktusos a FIDESZ és „az értelmiség” viszonya. E - nagyrészt a sajtóban is napvilágra látott - megnyilatkozások némelyike kissé differenciáltabb: nem a FIDESZ-ről beszél, csupán a FIDESZ politikáját döntően meghatározó személyi körrel („mainstream”). Néha (sokkal ritkábban) ez a differenciáció a másik oldalon is megjelenik (a liberális értelmiség) megfogalmazás formájában. A fenti aggálynak hangot adó szerzők, nyilatkozók magukat - szinte kivétel nélkül - ez utóbbi kategóriába sorolják.

E konfliktus régen érett, a FIDESZ néhány politikusa régóta tudja, hogy „strukturális” problémáról van szó. Másrészt a FIDESZ „legelvakultabb” politikusi azt is tudja, hogy a nyilvánosság, a sajtó (illetve az ezeket meghatározó „véleményformáló értelmiség”) hatalom, mi több: nagyhatalom. Bozoki András ugyan azt írja, hogy a sajtónak „csak” szimbolikus hatalma van, míg a politikusoknak „tapszaltalhatóan valódi”, ezt azonban nem kell túlságosan komolyan venni. Azok a vérre-egzisztenciára menő ütközések, amelyeket „médiá-háború” néven tart számon a közvélemény, önmagukban is bizonyítékul szolgálnak arra, hogy ez a „szimbolikus” hatalom olyannyira **valóságos**, hogy szinte bármint megér a szembenálló feleknek. (Ajánlom Bozoki András figyelmébe Alvin Tofler nemrég megjelent „Hatalomváltás” című könyvét a szimbolikus hatalom olyannal. Bár talán szükségletlenül, hiszen a Narancs főmunkatársa nyilván olvasta Sükösd szerkesztő úr állítását, mely szerint a FIDESZ népszerűségének csökkenése a sajtó „szimbolikus” hatalmának következménye...) Stalán az sem zentségtörés, ha azt feltételezzem: a szembenálló felek magatartását a sajtóháborúban legalábbis befolyásolta, hogy a nyilvánosság szerkezetében létrejött status quo fenntartása vagy felborítása állt-e inkább érdekében. Tehát legyenek bármily érzelmi is azoknak

a politikusoknak, akiket egyesek „mainstream”-ként (magyar anyanyelvű gyengébbek számára: főáramlat) tartanak sok helyütt számon, nem annyira ostobák, hogy ne gondolják végig: nagyon is komolyan veendő fenyegetés az, ami néhány publicisztikából, „független értelmiségi” tollából származó jóindulatú kritikából árad.

Ha jól emlékszem, régi barátunk, Langmár Feri írta (tán a Beszélőben) Csurka kapcsán, hogy egy ostobán megfogalmazott válasz magát az egyebéket jogosult kérdés-felvetést is kompromittálhatja. Így alaknak ki, vagy szilárdulnak meg olyan tabuk, melyek léte - a kibeszélésnek okán - súlyosan mérgezi közéletünket.

A kormány, az MDF, Csurka úr kardszortéserei a sajtóval szemben, a mikiegezés, az empátia teljes hiányáról árulkodó döntések lehetetlennek tartják, hogy a pártok és a sajtó, a politika és az értelmiség meglehetősen konfliktusos viszonyát ne csak az újságírók, értelmiségiek, hanem a politikusok oldaláról is vizsgálat tárgyává lehessen tenni - anélkül, hogy a másik oldalról okvetlenül arrogánsnak, diktátorjelöltnek, sajtófehélnak, netán antiszemitának bélyegeznék őket - olyanak tehát, akikkel vitázni nem is érdemes. A politikusok „nagyon is valóságosnak” tűnő hatalma pedig hivatkozási alapul szolgál néhány magát „függetlennek” tituláló (s talán hívó) értelmiség számára, hogy az újságíró-politikus párvialadt olyan szabályok szerinti játéknak tekintse, melyek alapján az előbbi út, utóbbi pedig állja - lehetőleg mukkanás nélkül, mert egy nyösszenés is a sajtószabadság elleni durva kirohanásnak minősülhet.

Ma egyre többen veszik maguknak a bátorságot, hogy a FIDESZ „eredeti értékeinek” hiteles képviseletét maguknak vagy kedvenc politikusuknak sajátítsák ki. Ehhez persze a múltat, a múlt és a jelen tényeit hozzá kell igazítani a jelen igényeire. Úgy kell beállítani, mintha a FIDESZ a fennmúlt, homoszexuálisok, anarchisták, a politikai-kulturális-társadalmi margó érdekképviseleti mozgalmaként jött volna létre, mintha a Magyar Narancs az első pillanattól fogva nem csupán egy szűk - elsősorban fővárosi -

értelmiségi kör avangárd lapja lett volna, hanem a FIDESZ-tagság, a FIDESZ-szimpatizáns választók tömegeinek kedvenc orgánuma. Nos - dacára annak, hogy hosszú időn keresztül közvetlenül, majd pedig közvetve is a FIDESZ tartotta el a lapot, akkor is, amikor a ma „öreg frontarcokként” tetszelgő szerkesztők Ausztráliától Anglián keresztül Amerikáig széledtek, cserben hagyva, a megszűnés szélére lökve azt a lapot, amelynek nevét ma anyatigrisként védik -, ezt a lapot csekély számú olvasóközönségével és (kezdetben) mecénásaival, valamint a FIDESZ politikai ellenfeleivel szemben „csak” a FIDESZ-tagság nem tekintette soha igazán a sajátjának. S nem elvitavta, hogy voltak, s tán vannak is FIDESZ-tagok, akik egy „posztindusztriális okopártot” látnának szívesen a FIDESZ-ben, azt hiszem, joggal gondolta például a „cápa-szám” kapcsán a frakció és a tagság jelentése, hogy Eörsi István, az SZDSZ Országos Tanácsának tagja tán jobban tette volna, ha bővkörviszóját a Beszélőben publikálta volna. [Ld. még: szerzám, csalán, tulajdon és használat összefüggéseit.]

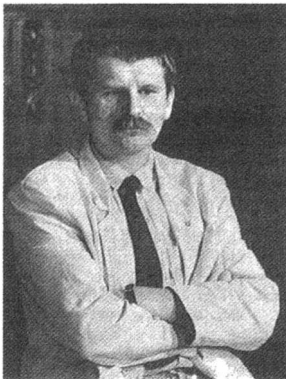
Ha valaki a FIDESZ „eredeti értékeit” kívánja megtalálni, jobban teszi, ha nem a Magyar Narancs környékén keresgél, jobban teszi, ha nem álmodik utólag feminisztákat a FIDESZ-be, hanem ott keresi ezeket az értékeket, ahonnan a FIDESZ **maga is ered: a szakkollégiumi mozgalom, illetve a honismereti és társadalompolitikai klubok hálózatának 1970-ben, a Rajk László Szakkollégium megalakulásával induló, s a nyolcvanas években felívelő történetében!** Ezekben a szakkollégiumokban egyaránt megjelentek előadóként demokratikus ellenzék különböző köréhez tartozó urbánus értelmiségiek, a népi táborthoz tartozók, a reformközgazdászok, a jogállami gondolkodás magyarországi megalapozói, a határon túli magyar értelmiség képviselei, s kézzel történelmünk még elő alakjai. Ha ki lehetett bogarászni valamiféle értékrendet a szakkollégiumok és klubok szakmai, politikai és kulturális törekvéseiből, akkor az az értékrend egy polgári kultúra és társadalmi-politikai berendezkedés iránti vágyat tükrözött: pragmatizmus, politikai liberalizmus (mint az antikomunizmus civilizált formája), a nemzeti problémák iránti érzékenység, az értelmiség tradicionális megosztottságát meghaladni kívánó integrációs törekvések - ezek azok a kaszokodók, amelyek segítségével rekonstruálható az a szemleibázis, amelyen a FIDESZ 1988. március 30-án a Ménesi úti Bibó István Szakkollégiumban létrejött. Azóta számos ember jött a FIDESZ-be, sokan el is mentek (az MDF-be, a szocdemekhez, a Kraszós-féle Magyar Október Pártba, a kiszagdákhoz, az anarchistaökhöz, az SZDSZ holdudvarába, s ki tudja még hova). Akik elmentek, feltehetően azért mentek el,

mert úgy érezték, hogy a napról napra tisztuló FIDESZ-es kép nem teljesen felel meg annak, amitők megálmodtak. Akik pedig jöttek, azok feltehetően azért jöttek, mert világossá vált számukra, hogy ez az a szervezet, amely megfelel nekik. Ők nyilván gazdagították is a FIDESZ értékrendjét, segítették ennek letisztulását, s maguk is hozzájárultak ahhoz, hogy a konkrét döntések útvesztőiben a FIDESZ -irányító nélkül -el ne tévedjen. Nem akarom eltagadni, hogy vannak ma is néhányan, akik az ún. posztmodern értékvilág képviselőit várva csalódottnak érzik magukat a FIDESZ-ben, de nekik is be kell látniuk, hogy ezeket egy, a kormányzati pozíció közelébe került párt, amelytől az elnéptelenedő kislavak nyugdíjasaitól kezdve, a déli határszéleken csendes félelemben élőkön át az iskolapadokból a munkanélküliség zsákutcájába lépő fiatalokig sok mindenki legalapvetőbb egzisztenciális problémáinak megoldását várja, akkor sem tűzheti a zászlajára, ha egyébként politikusaiknak meghatározó része ezekkel egyetért. Illetve megteheti, ha - nem akarván vállalni a kormányzás iszonyatos felelősségét - úgy érzi, hogy feltűnés nélkül félre kellene állni arról az útról, amelyen a FIDESZ 1988 óta jár, s a FIDESZ-t politikai pártból egy maroknyi embert tömörítő underground csoporttá kéne aszalnai. Aki azonban ezt akarja, annak erről, nem pedig az "eredeti értékek" elvesztéséről kéne beszélnie.

Némileg zavarbaejtő, amint a "függetlenség" pózban feszítő értelmiségiek nagyon is elkötelezett politikai kritikát, szemrehányásokat fogalmaznak meg velünk szemben. Nem azt tartalmazza ez a kritika, hogy adott konkrét kérdésekben elfoglalt konkrét álláspontunk taktikailag vagy elvileg hibás (a FIDESZ nézőpontjából). Tartalmaz viszont homályos és érvek nélküli gyanúsítgatást arra vonatkozóan, hogy "a FIDESZ egyes politikusi Antall Józsefet tekintik politikai példaképüknek", hogy a FIDESZ kértelmező politikát folytat az MDF-fel szemben, s hogy konzervatív társadalompolitikai elképzelések jelentek meg a FIDESZ politikájában. Ezen értelmiségiek szerint azok, akik a Narancsot szerkesztik, nehezen tudnak azonosulni ezzel. Nem vizsgálva most, hogy a fenti állítások igazak-e, s ha igazak lennének, miért, s mennyiben helytelen ez a FIDESZ nézőpontjából, felteszem a kérdést: na, és akkor mi van? Azt hiszem, legalább annyi konzervatív gondolkodású hívó katolikus van a FIDESZ-ben, mint ahány "alternatív liberális", de ettől még FIDESZ-es politikusként sem ma, sem holnap nem fogom eligazítás végett az Új Embert böngészni - ahogy a Narancsot sem! Leginkább azért nem, mert valójában ezek az értelmiségiek nem a FIDESZ nézőpontjából fogalmazzák meg fenntartásaikat. Ezek az értelmiségiek egy másik

párt értelmiségi holdudvarának részei, konkrét kérdésekben vallott álláspontjuk egy másik párt álláspontjaira rímel, s egy másik párt értékrendjét kéri ("a liberális értelmiség" nevében a FIDESZ-en számon. Ezek az értelmiségiek - FIDESZ-en belül vagy azon kívül - soha nem vonták nyilván kétségbe (sőt!) a FIDESZ azon eredeti álláspontját, mely szerint a népi-urbanus megosztottság értéktelítő meghaladására kell törekedni.)

Azokban ösztönösebb pillanataikban nem hagytak kétséget afelől, hogy ezt akként képzelik el, hogy a mucsai népiek

tanuljanak meg európai nyelveken beszélni, tanuljanak meg késsel-villával enni (de legalábbis ne nagykanállal egyék a kaviárt), s tanulják meg, ha nejeik mélyen dekoltált estélyi ruhát viselnek a fogadásokon, ajánlatos volna borotválniuk a hónaljukat. (Pardon! Mindez csupán stílusgyakorlat. "Érdes, fanyar." Magyar Narancs, 1992. február 19.) Ezek az értelmiségiek elfelejtik, hogy a mamelukhajlamos, fehér acrylzkönnis, makkos cipős vidéki vállalkozók pénze nélkül csekély olvasottságú, ám kétségkívül befolyásos (a szocialista napilap által közvetve terjesztett) lapjuk már nem létezne! (Bár igaz, másfajta vállalkozók is vannak.)

Ezek a tiszteletreméltó intellektuelek "félnek", mert félni jó és igazalmas. S ha Csurkától már a hülye is tud félni, akkor keresnek valaki elzűbbébb félvivalót: "Orbán és körét". ("Ép ésszel nehéz belátni, hogy miért kell ellenségeket keresni ott, ahol nincsenek.") Ezek a jó értelmiségiek nagy függetlenségükben táborokat (ld. még: GULAG, KZ) szerveznek és tartanak fenn, ahol "függetlennek" lenni kötelező, ahol az engedelmes "függetlenek" csokimikulást, ösztöndíjat, függetlenségi érdemérmét, "zsíros állásokat" kapnak (bizony, Sükösd Mikit!), a renitens "függetlenek" meg rosszaló pillantásokat, virgácsot, egy kis civil társadalmi szilen-

ciumot, vagy a törzs általi kiközösítést. (Ld. még: Kenedi János: Lengyel László balladája. Magyar Hírlap 1993. augusztus 7.) Ezekben a táborokban a nemzetzől elkötelezett és a demokrácia iránt független guruk és vátezesk néha megrendezik az Ót Perc Gyűléseket, mert nemcsak félni, gyűlölni is jó. Különösen azokat jó és kell gyűlölni, akik nem gyűlölnék igazán. "Nemzetiek" és "demokraták" egymás iránti gyűlöletet művi. Nem zavarják egymás köreit. Minteképp tőtyédt szuperhatalom üldögélnék a maguk különálló "nemzeti" és "demokratikus", penklubos és magyarokvilágszövetségés szembétdombjain. Ők igazán a "belgátak" gyűlölik, akik pusztá léttükkel tagadják az ő egész komfortos tébolydájukat.

Mindez az értelmiségiek, akik kezdeteköl a liberális erők együttműködésének hívei, ma szembesülni kénytelenek azzal a ténnyel, hogy ez az együttműködés különálló, eltérő arcélű politikai erők között lehetséges csak, s ez az eltérő arcél azt takarja, hogy a FIDESZ nem hajlandó törzsi-kulturális különbözőségek alapján felálló értelmiségi csoportokká "nemzetit" illetve "demokráciát" folyó keresztshaburójának álcazótt, a politika és a magasztos eszmék szintjére emelt piti kenyérfarcaihoz ágyútolétekkül felajánlkozni. Nem hajlandó a "szociálliberális" értelmiség által barkácsolt "ellenzéki" egység segédcsapataként az MDF-kormány összes hülyesége dacára, a FIDESZ "eredeti értékeit" feledd, minden megfontolás nélkül, mosolyogva visszasegíteni a hatalomba azokat, akikkel szemben a FIDESZ-t annak idején megalapítottuk.

Hát, EZ VAN. Öröme semmi ok. Pánikra sem. Bár a fentebb emlegetett értelmiségi csoport(ok)nak óriási befolyása van a médiára, s ha a televíziót, rádiót bekapcsolva, a lapokat kinyitva saját magukat látják-hallják is, nem kell azt hinnük (s nekünk elhinni), hogy ők az értelmiség. Nem, még csak nem is ők a liberális értelmiség. Rajtuk kívül a liberális értelmiség része az a létszámában és minőségében napról napra gyarapodó szakértőtána-csádói kör (közgazdászok, jogászok, politológusok, filozófusok) is, akik a FIDESZ politikusaikat segítik. Sőt, tán még az ügyvédek, tanárok, mérnökök is értelmiségnek tekinthetők akkor is, ha Budáról Mátészalkára lenézve ez másként fest is.

Jó lenne épészű módon diszkurálni egymással. Politikusok ne akarjanak lapot szerkeszteni, újságírók pedig ne akarjanak pártpolitikát csinálni. Ilyen egyszerű! Máskülönbén a FIDESZ és az értelmiség, a politika és a saját közötti viszony sohasem fog civilizálódni. Ha valaki nem venné észre, a tét jóval nagyobb, mint a Magyar Narancs függetlensége, vagy a FIDESZ népszerűsége. Még annál is nagyobb, hogy ki lesz kormányon 1994-ben. Ennek a mecsnek pedig nem lehet győztese. Csak vesztese. De az nem csak egy...